Innala T., Nurmikolu M., Ojala S.

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi
HE 46/2022 vp

Kuuleminen 29.4.2022

HE 46/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi jätelain ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Suomen Kuntaliitto ry kiittää ympäristövaliokuntaa kutsusta tulla kuultavaksi hallituksen esityksestä HE 46/2022 vp ja antaa asiassa myös kirjallisen lausunnon.

Esityksessä ehdotetaan muutoksia jätteen ammattimaisen kuljetus- tai välitystoiminnan hyväksymiseksi jätehuoltorekisteriin. Esityksessä ehdotetaan perustettavaksi kaksi uutta julkista tietopalvelua, jätehuoltorekisteriä ja tuottajarekisteriä koskevat tietopalvelut. Lisäksi perustettaisiin uusi rekisteri jätteiden siirtoasiakirjoista. Lisäksi ehdotetaan muutamaa muuta rekistereihin liittyvää muutosta. Ehdotettu laki jätelain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.9.2022 siten, että jätehuoltorekisteriä ja tietopalveluja koskevat muutokset ja laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta tulisivat voimaan 1.1.2023.

Kuntaliitto lausuu hallituksen esityksestä seuraavaa:

Siirtoasiakirjarekisterin perustaminen ja siihen liittyvät tiedot sekä tietojen hyödyntäminen muissa rekistereissä

Siirtoasiakirjarekisteri (142 ja 121 b §)

Ehdotuksen 142 §:n (Jätehuollon rekisterit ja tuottajarekisteri) 4 momentissa säädetään Suomen ympäristökeskuksen velvoitteeksi pitää rekisteriä, johon kirjataan tiedot jätelain 121 §:ssä tarkoitetuista siirtoasiakirjoista.

Ehdotuksen 121 b §:ssä säädetään siirtoasiakirjan tietojen toimittamisvelvollisuudesta rekisteriin. Kyseessä on uusi valtion rekisteri, jonka tarkoituksena on täydentää EU:n jätedirektiivin täytäntöönpanoa ja parantaa siirtoasiakirjavelvoitteen piiriin kuuluvien jätteiden kuljetusten seurantaa, valvontaa ja

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

jäljitettävyyttä sekä tietopohjaa kyseisistä jätteistä. Siirtoasiakirjavelvoitteen piiriin kuuluvat jätteet ovat vaaralliset jätteet, POP-jätteet, saostus- ja umpisäiliölietteet, hiekan- ja rasvanerotuskaivojen lietteet, pilaantuneet maa-ainekset ja rakennus- ja purkujätteet. Em. jätteistä Kuntaliitto kiinnittää erityistä huomiota saostus- ja umpisäiliölietteisiin. Ne ovat jätteitä, jotka kuljetetaan kiinteistöiltä ja ovat pääosin peräisin kotitalouksista, ja jotka kuuluvat lähestulkoon aina kunnan jätehuollon järjestämisvelvollisuuden piiriin.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan siirtoasiakirjarekisteriä koskevan sääntelyn toimivuus riippuu paljolti siitä, kuinka nopeasti ja laajamittaisesti Suomessa siirrytään jätteen kuljetuksissa käyttämään sähköistä siirtoasiakirjaa ja kuinka toimivaksi ja helppokäyttöiseksi uusi rekisteri käytännössä osoittautuu. Paperisten siirtoasiakirjojen tietojen vieminen manuaalisesti rekisteriin on työlästä eikä ole kovinkaan motivoivaa ja epäilemme, että toiminnanharjoittajat eivät tehtävään ryhdy ilman aktiivista valvontaa. Tämä on haaste, koska tosiasiassa juuri tämän asian valvontaan ei ole olemassa tai irrotettavissa erityisiä resursseja. Usein juuri saostus- ja umpisäiliölietteiden kuljetuksista huolehtivat pienet yrittäjät, jotka saattavat käyttää paperisia siirtoasiakirjoja. Sinänsä kuitenkin ainakin alkuvaiheessa on hyvä, että myös paperisen siirtoasiakirjan tietojen toimittaminen ko. rekisteriin on mahdollistettu.

Kuntaliitto kannattaa pykälässä 121 b säädettyä, jonka mukaan siirtoasiakirjan tietojen toimittamisvastuu rekisteriin kuuluu aina siirtoasiakirjan laatimisesta vastuulliselle taholle.

Kuntaliitto on huolissaan siirtoasiakirjarekisterin toimivuudesta, koska se on lain jatkovalmistelussa yllättäen kytketty kunnan jätehuoltoviranomaisen jätteenkuljetusrekisterin kanssa. Jätelain 39 §:ään ehdotetun säädösmuutoksen vuoksi on erittäin tärkeää, että siirtoasiakirjapohjia ja siirtoasiakirjarekisteriä kehitetään siten, että se tosiasiassa palvelee myös jätteenkuljetusrekisterin tietotarpeita. Vain siten on mahdollista saada aikaiseksi eri osapuolia hyödyttävä ja toimiva järjestelmä.

Ehdotettu muutos jätelain 39 §:ään (Tiedot jätteen noutamisesta kiinteistöiltä)

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että jätteen kuljettaja voi antaa saostus- ja umpisäiliölietteen kuljetusta koskevat tiedot myös 142 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun rekisterin (siirtoasiarekisteri) välityksellä.

Tämä lakiin kirjoitettu mahdollisuus on Kuntaliiton näkemyksen mukaan **sinänsä kannatettava ehdotus**, koska onnistuessaan se voi vähentää kuljettajien osin päällekkäistä tiedonantotaakkaa ja myös jätehuoltoviranomaisen työtaakkaa rekisteritietojen keräämisessä. Mutta on huomattava, että

kunnan **jätehuoltoviranomaisen jätteenkuljetusrekisteriin merkittävät tiedot poikkeavat siirtoasiakirjaan merkittävistä tiedoista**. Nykymuodossa siirtoasiakirjoista (sähköisistä tai paperisista) **siirtoasiakirjarekisteriin siirtyvät/siirrettävät tiedot eivät kata jätehuoltoviranomaisen lakiin perustuvia tietotarpeita.**

Jätehuoltoviranomaisen kannalta oleellisia, nyt vaatimuksista puuttuvia tietoja erityisesti kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen alueella ovat esimerkiksi:

- **Tieto lietteen laadusta (lietesäiliön tyyppi)**. Nyt siirtoasiakirjaan on merkittävä jätenimike, joka tarkoittaa jäteluettelon koodia. Luettelossa on käytettävissä vain yksi jätenimike koskien kaikkia lietteitä (20 03 04 sakokaivolietteet). Se ei erottele, onko kyse saostussäiliöistä, umpisäiliöistä vai pienpuhdistamoista peräisin oleva liete. Vapaamuotoinen jätekuvaus voi antaa suuntaa lietteen tyypistä, mutta ei ole riittävän tarkka. Kunnissa saostussäiliöiden ja pienpuhdistamoiden lietetilojen sekä umpisäiliöiden tyhjennyksille on jätehuoltomääräyksissä määrätty useimmiten eri tyhjennysvälit. Lisäksi merkitystä on sillä, tyhjennetäänkö kaikkien jätevesien vai vain harmaiden vesien säiliöitä. Lietteen tarkan laatutiedon puuttuessa siirtoasiakirjasta jätehuoltoviranomainen ei voi seurata sen avulla kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen toteutumista kiinteistöittäin ja jätelajeittain.

- Sen rakennuksen **rakennustunnus (tai kiinteistötunnus)**, jonka lietteitä kuljetetaan sekä **kiinteistön osoite**. Jäteasetuksen 42 §:n mukaan jätteenkuljetusrekisteriin toimitettaviin tietoihin on ilmoitettava kiinteistö- tai rakennustunnus, joita ei siirtoasiakirjapohjissa tavanomaisesti esiinny. Ilman rakennustunnusta siirtoasiakirjan sisältämän tiedon kohdistaminen kuljetusrekisteriin voi olla mahdotonta. Pelkkä osoitetieto on osoittautunut käytännössä hyvin epävarmaksi jätteenkuljetustietojen kohdistamisessa oikeaan kiinteistöön. Tiedon kohdistuminen kuljetusrekisteriin on välttämätöntä, jotta jätehuollon toteutumista kiinteistöittäin voidaan seurata. Lisäksi siirtoasiakirjatietovaatimuksissa vaaditaan vain toimijan yhteystiedot, ei nimenomaisesti osoitetietoa.

- **Tieto, mistä toiminnasta liete on peräisin**. Jätehuoltoviranomainen seuraa kiinteistöittäistä jätteenkuljetusta kunnan jätehuoltovastuulle kuuluvien kiinteistöjen osalta eli pääasiassa asumisen, vapaa-ajan asumisen sekä kunnan hallinto- ja palvelutoimintojen osalta. Siirtoasiakirjan tietoihin on lisättävä tieto toiminnasta, jossa jäte on syntynyt, mutta jäteasetuksen liitteen 5 mukaan valittavat vaihtoehdot ovat kunnan seurantatarpeisiin liian ylimalkaisia (yhdyskunnat). Tietoa

tulisi tarkentaa, jotta pystytään erottelemaan, onko liete peräisin asumisesta, kunnan toiminnasta, muun julkisyhteisön vai yrityksen toiminnasta. Oman hankaluutensa tähän toki tuo kunnan mahdollisuus antaa toissijaista jätehuoltopalvelua yrityksille.

Kuntaliitto huomauttaa, että jätehuoltoviranomainen tarvitsee työssään mm. edellä mainitut laissa säädetyt tiedot. Lisäksi sillä on lain suoma mahdollisuus vaatia myös muita tarvitsemiaan kunnan jätehuollon järjestämistä tukevia perusteltuja lisätietoja kuljettajilta. Jäteasetuksen 42 §:n perusteella tietolistauksessa on kyse viranomaiselle toimitettavista vähimmäistiedoista.

Uusi **säädösmuutos jättää epäselväksi, pystyykö jätehuoltoviranomainen saamaan siirtoasiakirjoista ja siirtoasiakirjarekisteristä kaikki sen tarvitsemat lakisääteiset ja muut mahdolliset tiedot**. Pykälään kirjattu muutos vapauttaa kuljettajan toimittamasta tietoja viranomaiselle, jos se on antanut pyydetyt tiedot siirtoasiakirjarekisteriin, vaikka rekisteri toimii eri periaattein kuin kuljetusrekisteri. Edes pykälän perusteluissa ei ole selvennetty, että kuljettaja voisi antaa tiedot siirtoasiakirjarekisterin välityksellä vain sillä edellytyksellä, että niiden tietosisältö vastaa myös jätehuoltoviranomaisen kuljetusrekisterivaatimuksia kullakin alueella. Sen vuoksi **Kuntaliiton näkemyksen mukaan tiedon toimittamisen velvoitteista säädetään nyt puutteellisesti. Kuntaliitto ehdottaakin 39 pykälää tarkennettavaksi** siten, että siihen lisätään alla esitetty tummennettu tarkennus:

Kuljettaja voi antaa saostus- ja umpisäiliölietteen kuljetusta koskevat tiedot myös 142 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun rekisterin välityksellä, ***mikäli se toimittaa mainittuun rekisteriin 121 §:n mukaisten tietojen lisäksi ne tiedot, joita kunnan jätehuoltoviranomainen edellyttää toimitettavaksi tämän pykälän perusteella.***

Kuntaliitto toteaa, että ennen em. lakiin kirjatun, sinänsä kannatettavan mahdollisuuden toimeenpanoa on varmistuttava siitä, että jätehuoltoviranomainen saa kaikki tarvitsemansa tiedot 142 §:n mukaisesta siirtoasiakirjarekisteristä. Siksi Kuntaliitto esittää, että ko. pykälään kirjatun muutoksen voimaantulolle **säädetään siirtymäaika**, jona aikana rekisterien ja niiden tietojen yhteensopivuus keskenään varmistetaan. **Kuntaliitto ehdottaa, että esitetty lainmuutos tulisi voimaan aikaisintaan vuoden 2023 alusta.**

Muussa tapauksessa Kuntaliitto ehdottaa muutosta poistettavaksi jätelain 39 §:stä. Epäselväksi jää myös se, korvaako siirtoasiakirjarekisteriin merkittävät tiedot myös vuosittaisen tiivistelmän laatimisen. Mikäli käytössä oleviin sähköisiin tai paperisiin siirtoasiakirjoihin lisätään myös jätehuoltoviranomaisen kuljetusrekisterin edellyttämät tiedot, näin voisi olla.

Mikäli oletetaan, että jätehuoltoviranomainen saa jatkossa siirtoasiakirjarekisteristä omaan rekisteriinsä lakisääteistä aineistoa, sille ei riitä pelkkä katseluoikeus siirtoasiakirjarekisteriin, vaan viranomaisen tarvitsemia tietoja on voitava saada siirrettyä rajapinnan kautta suoraan kunnan viranomaisen omaan rekisteriin asianmukaisesti ilman viiveitä. Viittaamme tällä 143 b § 3 momenttiin.

Kuntaliitto on huolissaan, ehditäänkö siirtoasiakirjarekisteriin tarvittavaa kaikkea kehitystyötä Suomen ympäristökeskuksessa saada valmiiksi ennen suunniteltua lain voimaantuloa 1.9.2022. Rekisteri on vielä kesken erityisesti juuri kunnan viranomaisten käyttömahdollisuuksien osalta. Rekisteri ei tällä hetkellä esimerkiksi osaa ottaa huomioon sitä, että kunnan jätehuoltoviranomainen tai ympäristönsuojeluviranomainen toimii usean kunnan alueella, jolloin vastuukunnan Y-tunnus ei riitä tietojen saamiseen kaikista alueen kunnista.

Joka tapauksessa jätehuoltoviranomaisen toiminnan ja tiedonsaannin varmistamiseksi on oleellista, että täsmälliset 143 §:n mukaisen rekisterin tiedot ovat saatavissa valtion rekisteristä heti lain voimaan tullessa, mikäli kuljettajille annetaan käytännössä mahdollisuus kieltäytyä toimittamasta jätehuoltoviranomaisen omaan rekisteriin tietoja. Muutoin toimenpiteestä aiheutuu olennaista haittaa jätehuoltoviranomaisen työlle.

Pykälään on lisätty uusi 3 momentti koskien tietojen luovuttamista otsikon mukaisesta rekisteristä sekä kunnan jätehuoltoyhtiölle että tarvittaessa pakkausten tuottajayhteisölle. Kuntaliitto kannattaa lisäyksiä eikä sillä ole huomauttamista pykälän sisältöön.

Kuntaliitto huomauttaa, että kuntien jätehuoltoyhtiöiden osalta säännöksen tarkoituksena olisi käytännössä selkeyttää nykyistä oikeustilaa. Tietoja on luovutettu kunnan jäteyhtiöille jo nykyisin julkisuuslain nojalla, mutta aiheesta on usein nostettu turhaa polemiikkia. Tiedot ovat tarpeen erityisesti kunnan järjestämään kuljetukseen siirryttäessä, jotta keräys ja kuljetus voidaan saattaa käyntiin mahdollisimman sujuvasti asiakkaiden kannalta. Myös kompostointitiedot ovat tarpeen, jotta biojätteen kuljetusurakoita mitoitettaessa pystytään ottamaan kompostoivat kiinteistöt huomioon mahdollisimman hyvin. Mahdollisimman oikeat urakka-aluemäärittelyt ovat myös kuljetusurakoita tarjoavien kuljetusurakoitsijoiden etu. Kuntaliitto huomauttaa, että kuljetusrekisteri ei sisällä tietoja, jotka voisivat vaarantaa kuljetusyritysten kilpailuneutraliteettia.

Pakkausten tuottajayhteisöjen oikeus saada tietoja rekisteristä sen sijaan olisi uusi ja liittyy kiinteästi kuntien ja pakkaustuottajien välisen yhteistyösopimuksen toimeenpanoon. Pykälän tiedonluovutusvelvoite

tuottajayhteisölle toimii tuottajien takaporttina yhteistyön mahdollisesti rauetessa, mutta tarkoitus on, ettei säädöstä ole tarpeen käyttää.

Jätehuoltorekisteriin ehdotetut muutokset

Kuntaliiton näkemyksen mukaan on hyvä, että jätehuoltorekisteriin hyväksymisen edellytyksiä tarkennetaan ja laajennetaan. Erityisesti julkisia palveluhankintoja tekevien tilaajien kannalta olisi hyvä, että jätehuoltorekisteriin rekisteröidyt yritykset täyttäisivät kaikki toiminnan harjoittamisen kannalta keskeiset velvoitteet ja edellytykset ja että rekisteröintiin voisi luottaa. On tärkeää, että jätehuoltorekisteröinti sisältäen liikenneluvan voimassaolon tarkistamisen olisi kattavan viranomaisen ennakkovalvonnan piirissä. Jatkossa, tietojärjestelmien niin mahdollistaessa, olisi hyvä saada tieto liikenneluvan mahdollisen voimassaolon lakkaamisesta siirtymään automaattisesti myös jätehuoltorekisteriin.

Kuntaliitto pitää jätehuoltorekisteriin hyväksymisen peruuttamista ja raukeamista koskevaan 99 §:ään ehdotettuja lisäyksiä ja peruuttamiskynnyksen laskemista 1 momentin 4 kohdassa perusteltuna. Esimerkiksi jatkuva piittaamattomuus ilmoittaa tietoja jätehuoltoviranomaisen jätteenkuljetusrekisteriin on liian harvoin johtanut toimenpiteisiin, joilla toiminta saataisiin korjattua. Tästä piittaamattomuudesta ei aiheudu välttämättä merkittävää vaaraa tai haittaa ympäristölle tai terveydelle, mutta se haittaa merkittävästi jätteenkuljetuksen toimivuuden seurantaa.

Jätehuoltorekisteriä ja tuottajarekisteriä koskevat tietopalvelut (142 a ja 142 b §)

Kuntaliitto kannattaa uusien jätehuoltorekisteriä ja tuottajarekisteriä koskevien tietopalveluiden perustamista. Uusi tietopalvelu palvelisi hyvin kunnallisten jätehuoltotoimijoiden ja myös asukkaiden tarpeita, koska ne voisivat jatkossa tarkistaa suoraan tietopalvelusta toiminnanharjoittajan sisältymisen jätehuoltorekisteriin. Toki käytettävyyden kannalta olennaista on, että palvelussa olevat tiedot ovat ajantasaisia ja oikeellisia.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tuulia Innala
Kuntatekniikan kehittämisen erityisasiantuntija